

FACULTATEA DE ȘTIINȚE POLITICE, ADMINISTRATIVE ȘI ALE
COMUNICĂRII
ȘCOALA DOCTORALĂ ADMINISTRAȚIE ȘI POLITICI PUBLICE

Estimarea impactului universității în economia locală

Studiu de caz: Universitatea Babeș-Bolyai
în municipiul Cluj-Napoca

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

DOCTORAND: Andrei Chircă

COORDONATOR ȘTIINȚIFIC: Prof. univ. dr. Dan Tudor Lazăr

CLUJ-NAPOCA
2017

Cuprinsul tezei de doctorat:

Introducere

- Motivația cercetării
- Obiectivele și ipotezele cercetării
- Metodologia cercetării
- Structura tezei

I. Finanțarea învățământului superior românesc în contextul european

- 1.1. Particularități ale învățământului superior din România
 - 1.1.1. Cadrul legislativ specific
 - 1.1.2. Evoluția învățământului superior în România
- 1.2. Sursele finanțării învățământului superior
 - 1.2.1. Finanțarea de la bugetul statului
 - 1.2.2. Finanțarea din venituri proprii
- 1.3. Strategia Europa 2020
- 1.4. Surse de finanțare la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca

II. Repere teoretice ale studiilor de impact ale universităților în economia locală și regională

- 2.1. Repere istorice în evoluția studiilor de impact ale universităților
- 2.2. Complexitatea impactului instituțiilor de învățământ superior
- 2.3. Metodologii de studiu al impactului universității în economia locală
 - 2.3.1. Metodologia lui Caffrey și Isaacs
 - 2.3.2. Metodologia lui Pastor și colab.

III. Studiul cuantificării impactului direct al UBB în economia municipiului Cluj-Napoca în anul 2015

- 3.1. Aspecte metodologice
- 3.2. Municipiul Cluj-Napoca și mediul academic
- 3.3. Cheltuielile universității și ale angajaților
- 3.4. Estimarea cheltuielilor studenților UBB în Cluj-Napoca
 - 3.4.1. Populația studiată din totalul studenților UBB
 - 3.4.2. Aplicarea chestionarului și structura respondenților
 - 3.4.3. Rezultatele chestionarului
 - 3.4.4. Estimarea cheltuielilor totale ale studenților UBB în Cluj-Napoca în 2015

- 3.5. Estimarea cheltuielilor vizitatorilor UBB în Cluj-Napoca
 - 3.5.1. Estimarea cheltuielilor vizitatorilor pe perioada admiterii
 - 3.5.2. Estimarea cheltuielilor persoanelor în vizită la studenți
- 3.6. Totalul impactului direct al UBB în economia municipiului Cluj-Napoca

IV. Estimarea impactului total al UBB

- 4.1. Impactul direct al UBB pe agenți și sectoare economice
- 4.2. Referințe istorice ale analizei Input-Output
- 4.3. Analiza Input-Output – modelul primar
- 4.4. Particularități ale analizei Input-Output în România
- 4.5. Calculul multiplicatorilor în analiza Input-Output
- 4.6. Calculul multiplicatorilor și estimare impactului total

V. Este învățământul superior public într-adevăr public?

- 5.1. Abordarea structurii cheltuielilor cu învățământul superior în literatură
- 5.2. Structura cheltuielilor cu învățământul superior în România
- 5.3. Structura cheltuielilor - rezultatele obținute la UBB
- 5.4. Universitatea Babeș-Bolyai – instituție-ancoră în Cluj-Napoca

Concluzii

Bibliografie

Listă Tabele

Listă Grafice

Abrevieri

Anexe

Cuvinte cheie:

Finanțarea învățământului superior, impactul universității, economia locală, cheltuielile studenților, Universitatea Babeș-Bolyai

Introducere

Universitatea, mai mult ca orice altă instituție sau organizație, poate impulsiunea dezvoltarea economică și socială a zonei în care se află (Bleaney și colab., 1992; Armstrong, 1993; OECD, 2007; Pastor și colab., 2013; Schubert and Kroll, 2016; Valero & Van Reenen, 2016). În calitate de mare consumator, generator de cerere (locuri de munca, bunuri, servicii) și producător de cunoaștere, *know-how* și atractivitate locală, universitatea nu poate da greș în a fi un factor major în dezvoltarea economică metropolitană (Felsenstein, 1996, p. 1566).

Amprenta generată de universitate asupra unei comunități locale poate fi remarcată sub multe forme, tangibile și intangibile, ușor detectabile sau mult mai ascunse, situându-se în stare de dependență de mulți factori interni și externi mediului academic. Warsh (2006) afirmă că este suficient să se arunce o privire pe orice hartă, în jurul lumii, pentru a vedea că locurile ce găzduiesc universități au rămas în top sau au reușit să se reînnoiască; ideea conform căreia cunoașterea e un puternic factor de producție nu necesită o dovadă mai clară decât aceasta.

Complexitatea impactului și a rolului pe care îl joacă universitatea în mediul social și economic a generat multe discuții și dezbateri, dar, surprinzător, există foarte puține studii cantitative, în special de măsurare și cuantificare a acestui rol. Sistemul învățământului superior din România, în încercarea sa de aliniere și armonizare cu sistemul de învățământ superior european, specific țărilor vest-europene, este caracterizat prin reforme continue, cel mai des incoerente și, mai ales, rămâne copleșit de impredictibilitate.

În lipsa demersurilor de estimare a rolului, importanței, impactului universităților din România asupra economiilor localităților care le găzduiesc, îmi propun abordarea complexității impactului asupra economiei și estimarea contribuției Universității Babeș-Bolyai (UBB) în economia locală prin cheltuielile generate de prezența universității în Cluj-Napoca.

Motivația cercetării

În ghidul intitulat *Economic Impact Guidelines* din 2014, elaborat de către *Association of Public and Land-grant Universities* împreună cu *Association of American Universities*, se stipulează că universitățile rămân atât de concentrate pe învățare, cercetare și alte misiuni în

care sunt implicate, încât nu mai acordă interesul cuvenit contribuțiilor aduse în economie și, în termeni mai largi, contextului socio-economic. În termeni simpli, precizează ghidul, universitățile nu au capacitatea de a-și prezenta ceea ce într-adevăr reprezintă în plan economic pentru localitatea-gazdă.

În cazul instituțiilor de învățământ superior din România, această afirmație este la fel de adevărată. Chiar mai mult, îndeplinirea misiunii lor devine un țel și mai dificil de atins atunci când avem un sistem legislativ incoerent și deficitar, subfinanțare cronică a sistemului de învățământ superior și evoluții demografice negative. Capacitatea universităților de a-și studia, măsura și comunica aportul la dezvoltarea economică locală și regională devine astfel și mai improbabilă.

Motivația principală a abordării acestei teme constă în lipsa studiilor de impact generate de instituțiile de învățământ superior, cât și a dezbaterilor pe această temă în spațiul public românesc. Absența unor astfel de studii ascunde nu doar rolul și contribuția în economie avute de universitate în comunitatea-gazdă, dar lasă neexplorate multe aspecte legate de învățământul superior, cum ar fi structura cheltuielilor realizate de universitate, costul vieții studenților, migrația și turismul generat de prezența universității, povara economică pentru susținerea studiilor superioare și, în special, împărțirea acestora între sectorul public și cel privat.

Orașele centre universitare mari din România (Cluj-Napoca, București, Iași, Timișoara) reprezintă mediul cel mai potrivit pentru desfășurarea unor astfel de studii, acolo unde percepția importanței studenților pentru economia orașului este o realitate, chiar dacă a rămas necuantificată. Mai mult decât atât, aceste centre universitare găzduiesc universități de prestigiu la nivel național, iar atractivitatea lor devine evidentă nu doar prin numărul de studenți înscriși, dar și prin bazinul geografic de proveniență al acestora.

Cazul cel mai elocvent este prezența Universității Babeș-Bolyai (UBB) din Cluj-Napoca, care acoperă jumătate din studenții prezenți în municipiu, care per total reprezintă mai mult de 20% din populația Clujului. Studenții UBB provin din toate județele României și din străinătate și au, în medie, o permanență de zece luni pe an în Cluj-Napoca. Mai mult, UBB este printre cei mai mari angajatori din Cluj-Napoca, iar bugetul universității o poate plasa printre primele zece companii din oraș, după cifra de afaceri.

Actualitatea temei este dată de realitățile învățământului superior din România, care trece printr-o perioadă destul de dificilă din cauza inconsecvenței legislative, reducerii numărului total de studenți la nivel național și a subfinanțării devenite cronice. Considerată o prioritate națională, atât prin Legea Educației cât și la nivel declarativ al clasei decidente, educația, dar în special învățământul superior, nu beneficiază de atenția cuvenită, prin alocarea de fonduri insuficiente, schimbări legislative și procedurale și, mai ales, prin lipsa studiilor empirice relevante privind importanța, rolul și impactul acesteia.

Practici de estimare a contribuției universităților în economia locală sau regională, consacrate și binecunoscute în țările Uniunii Europene și SUA, lipsesc în România. Direcția asumată de UE și implicit de România, ca stat membru, este dezvoltarea unei economii bazate pe cunoaștere și inovare. Unul dintre cele cinci obiective principale prezente în strategia Europa 2020 implică direct educația, iar unul dintre cei doi indicatori pentru măsurarea acestui obiectiv vizează învățământul superior, și anume ca în UE, până în 2020, cel puțin 40% din generația tânără să aibă studii superioare.

Obiectivele și ipotezele de cercetare

Obiectivul general al cercetării este, pe de o parte, scoaterea în evidență a complexității impactului generat de instituțiile de învățământ superior în economie, pentru inițierea în România a discuțiilor pe acest subiect, iar pe de altă parte, realizarea unui studiu de caz de estimare a impactului celei mai mari universități din țară, UBB, asupra economiei comunității locale.

Din punct de vedere conceptual se dorește:

- o trecere în revistă a evoluției principalelor idei care au contribuit la dezvoltarea studiilor de impact;
- prezentarea complexității impactului și tentativele de măsurare a acestuia;
- prezentarea principalelor modalități și metodologii consacrate de estimare a impactului universității în economie; și
- semnalarea preocupării legate de împărțirea costurilor învățământului superior și eficiența diferitor mecanisme de finanțare.

Din punct de vedere empiric se dorește:

- prezentarea principalelor provocări ale sistemului de învățământ superior din România datorită evoluțiilor demografice, dar mai ales a celor economice;
- cuantificarea contribuției celei mai mari și prestigioase universități din România în economia orașului de reședință;
- cuantificarea impactului UBB în economia locală atât la nivel direct, cât și estimarea acestui impact în forma sa indirectă și indusă;
- semnalarea importanței studiilor de impact prin prisma rezultatelor obținute în cazul UBB și ale problemelor rămase nerezolvate din cauza lipsei unor astfel de investigații.

Ipotezele de cercetare:

1. UBB, prin cheltuielile totale pe care le generează datorită prezenței sale în Cluj-Napoca, exercită un rol esențial în economia orașului, generând un impact direct anual cel puțin dublu față de bugetul său de cheltuieli pentru anul respectiv;
2. cheltuielile studenților UBB la nivelul unui an calendaristic egalează întreg bugetul de cheltuieli ale UBB pentru același an, dublând astfel impactul direct în economia municipiului Cluj-Napoca estimat doar din cheltuielile universității;
3. vizitatorii orașului Cluj-Napoca datorati prezenței UBB, cei din perioada admiterii, reprezintă o componentă importantă a impactului asupra economiei locale, comparabilă cu ceilalți agenți de generare a impactului, cum ar fi cheltuielile studenților și cele ale universității, și rămân cheltuieli foarte greu de urmărit datorită prezenței scurte și necontabilizate la nivel local;
4. vizitatorii orașului Cluj-Napoca datorati prezenței UBB, în forma vizitatorilor studenților reprezintă, la fel, o componentă importantă a impactului asupra economiei locale, comparabilă cu ceilalți agenți de generare a impactului, cum ar fi cheltuielile studenților și cele ale universității și rămân cheltuieli foarte greu de urmărit datorită imposibilității contabilizării acestora la nivel local;
5. structura și aportul diferiților agenți generatori de impact la totalul impactului în economie vor arăta importanța cuantificării cheltuielilor fiecărui agent în parte, compararea între proporțiile lor trebuie să reprezinte caracteristici ale sistemului de învățământ superior; și

6. aplicarea multiplicatorilor de impact va dubla suma totală obținută la nivel de impact direct, estimând astfel impactul total în economie, care va include impactul indirect și cel indus, la un total triplu față de impactul direct.

Metodologia cercetării

În vederea elaborării tezei de doctorat, au fost utilizate diferite metode de cercetare. Prima parte a constat în documentare, selecția și sistematizarea vastelor surse bibliografice, precum și urmărirea procesului legislativ atât la nivel național, cât și european. Această documentare a stat la baza introducerii și prezentării sistemului de învățământ superior din România, așezarea acestuia în contextul european prin sublinierea provocărilor din ultima perioadă, în special puse în evidență de recenta criză economică.

Pe lângă aceasta, sursele bibliografice din literatura internațională mi-au oferit perspectiva evoluțiilor conceptelor de impact și contribuție ale universităților în economie, precum și bazele conceptuale și cadrul metodologic necesar și folosit atât pentru prezentarea conceptelor teoretice, cât și pentru fundamentarea părților practice ale tezei.

Partea practică a constat în:

- analiza de conținut prin colectarea, prelucrarea și sistematizarea datelor de la UBB pentru construcția cadrului de lucru necesar;
- desfășurarea unei anchete sociologice prin conceperea și implementarea unui chestionar pentru generarea de noi date și informații;
- analiza statistică a datelor colectate din ancheta sociologică, procesarea rezultatelor și generarea de noi date și informații;
- angrenarea datelor obținute pentru a genera informații generale, cu caracter comparativ și cu un grad ridicat de semnificație și relevanță; și
- utilizarea modelării economice, modelul Input-Output fiind folosit pentru estimarea efectelor de multiplicare în economie ale impactului inițial.

Sinteza tezei:

Capitolul I. Finanțarea învățământului superior românesc în contextul european

Primul capitol prezintă particularitățile finanțării sistemului de învățământul superior din România. Pornind de la legislația specifică, este urmărită partea de finanțare a universităților publice, forma, structura și mărimea finanțelor instituțiilor superioare de învățământ. O evoluție puternic negativă este vizibilă la nivelul numărului total de studenți din România. Prin urmare, sunt identificate câteva tendințe precum evoluția demografică națională și criza economică resimțită cu precădere în anul 2009 – anul în care începe declinul numărului de studenți la nivel național. Finanțarea învățământului superior este mai târziu așezată în context european, indicând nu doar un nivel mai redus de resurse alocate sistemului, ci și o fluctuație de la an la an.

Unele schimbări sunt previzibile, altele mai puțin, dar atunci când se adaugă și o legislație deficitară și schimbătoare, cu fluctuații ale sprijinului financiar, învățământul superior are de suferit pe toate planurile. Recunoașterea educației ca prioritate națională nu este suficientă, dacă aceasta nu este urmată și de acțiunile corespunzătoare. Ordonanțe care schimbă o lege încă relativ nouă, alocații diferite de la an la an și destul de puțin previzibile sunt doar câteva dintre realitățile învățământului superior din România. Schimbările sunt importante, dar trebuie să fie și durabile, iar educația trebuie văzută și gândită pe termen lung, cu atât mai mult când încă avem mult de recuperat față de restul Uniunii Europene.

Dincolo de obiectivele strategice de ordin cantitativ, stabilite în vederea realizării unui progres semnificativ la nivelul învățământului universitar, se impune configurarea unor obiective de natură calitativă. Evoluția din perspectiva calității ofertei educaționale, o mai bună adaptare la piața muncii în vederea creșterii nivelului de angajabilitate a absolvenților, consolidarea conexiunilor și o mai strânsă colaborare între mediul academic și cel economic sunt aspecte prioritare care trebuie valorificate în realizarea unei strategii pe termen mediu și lung a instituțiilor de învățământ superior.

Caracteristica de bază observată în finanțarea învățământului superior din România rămâne una „de sus în jos” – de la bugetul statului este împărțită o sumă totală către universități. O abordare „de jos în sus” ar presupune estimarea reală a costurilor implicate în procesul de educație. Chiar dacă se realizează în funcție de numărul de studenți, domeniile de studiu, limba, acestea constituie doar o împărțire a bugetului între actorii implicați – generând

dispute continue între ei, suprimând meritocrația, creând dependență politică – condamnăm astfel sistemul la o subdezvoltare continuă. Învățământul superior se va putea dezvolta și ridica la nivelul așteptărilor numai în condițiile în care investițiile și rezultatele sunt văzute și evaluate prin prisma perioadelor medii și lungi de timp, și nicidecum printr-o finanțare extrem de deficitară, schimbătoare, imprevizibilă și, mai ales, pe termen scurt.

Capitolul II. Repere teoretice ale studiilor de impact ale universităților în economia locală și regională

În acest capitolul sunt abordate conceptele teoretice ce vizează studiile de impact ale instituțiilor de învățământ superior în economia locală și regională. Sunt prezentate abordările nu doar asupra modalităților de măsurare al impactului, ci și probleme precum complexitatea impactului, diversitatea sub care se manifestă și aspectele problematice în estimarea acestei contribuții. Particularitățile unei instituții precum este universitatea aduc după sine și abordări asupra rolului și importanței pe care aceasta le manifestă sau le poate manifesta într-o localitate.

Universitatea, prin aportul său în formarea capitalului uman, prin cercetarea pe care o desfășoară și implicația sa directă în inovare, joacă un rol și mai important într-o economie a cunoașterii. Rolul universității nu mai este redus la educație, cercetare și, eventual, servicii publice; universității îi este tot mai mult atribuit rolul de catalizator al dezvoltării economice locale și regionale (Steinner, 1987; Drucker și Goldstein, 2007). Această *a treia misiune*, pe lângă cele două misiuni clasice – de educație și cercetare –, începe să fie tot mai acceptată în rândul instituțiilor superioare de învățământ.

În termeni de impact pe termen scurt și cu efecte asupra cererii, universitatea participă direct la viața economică a localității unde se află: face cumpărături de la furnizorii locali, are angajați cărora le plătește salarii, atrage studenți care, pe timpul studiilor, devin rezidenții orașului (Pastor și colab., 2013). Pe lângă acestea, atrage și turiști, cum ar fi potențialii viitori studenți, rudele și prietenii studenților, participanți la evenimentele organizate de universitate. Estimarea aportului universității prin intermediul acestor mijloace, direct atribuite universității, poate fi o abordare mai fezabilă și mult mai pragmatică.

Sunt prezentate detaliat două metodologii de estimare a impactului. Prima (Caffrey și Isaacs) reprezintă un pionierat în domeniu și datează din 1971, pe baza căreia sunt elaborate și astăzi studii de caz și estimări de cuantificare a contribuției ale universității în economia

locală. A doua (Pastor și colab.) este o metodologie mai recentă folosită în universitățile din Spania, iar validitatea acesteia este dată de cele zece studii de impact economic pentru universitățile spaniole realizate în perioada 2008 – 2014.

Numărul studiilor de impact este foarte redus și printre firmele din România, împreună cu acestea importanța, rolul și impactul instituțiilor superioare de învățământ rămânând profund neglijate în România. Pe lângă anumite menționări ale importanței studenților pentru o anumită localitate, în special cazul municipiului Cluj-Napoca, o estimare mai clară a aportului acestora în economia locală nu a fost realizată. Complexitatea impactului în economie riscă să rezide într-o înșiruire de realizări fără un adevărat ecou la nivelul clasei decidente locale și naționale, în societatea civilă, dar și în mass-media. Trebuie începută abordarea constructivă a importanței economice, iar estimarea unui impact pe termen scurt și pe partea cererii, așa cum este prezentat în metodologiile amintite mai sus, dar și adaptat necesităților specifice, constituie cea mai bună cale de urmat.

Capitolul III. Studiul cuantificării impactului direct al UBB în economia municipiului Cluj-Napoca în anul 2015

Pornind de la metodologiile consacrate din literatura internațională este propusă, pe aceleași principii, propria metodă de lucru pentru estimarea impactului UBB în economia municipiului Cluj-Napoca. Metodologia își propune să fie cât mai clară și ușor de replicat, cu asumări și prezumții inițiale cât mai puține și explicite. Metodologia urmărește identificarea și cuantificarea impactului total al UBB în economia municipiului Cluj-Napoca pe termen scurt și pe partea de cerere. Pe termen scurt înseamnă la nivelul unui an calendaristic, anul de referință în acest caz este anul calendaristic 2015. Pe partea de cerere, precum consensul literaturii de specialitate, este reprezentată de cheltuielile generate în economia locală de prezența universității.

Prin urmare, metodologia folosită în cuantificarea impactului UBB în economia municipiului Cluj-Napoca în anul 2015 cuprinde următoarele aspecte:

1. Primul aspect metodologic constă în distincția între impactul total și impactul direct. Impactului direct reprezintă cheltuielile directe generate de prezența universității într-o localitate, și anume șocul de prim grad generat de injecția inițială de cererea de bunuri și servicii prin cheltuielile produse de agenții generatori.

2. Identificarea agenților generatori de impact, prin urmare cine realizează cheltuielile.

Sunt identificați patru astfel de agenți:

- a. Universitatea – prin cheltuielile proprii, dar fără salariile angajaților;
- b. Angajații universității – prin cheltuielile acestora;
- c. Studenții – prin cheltuielile în municipiul Cluj-Napoca pe parcursul studiilor; și
- d. Vizitatorii în municipiul Cluj-Napoca, datorită prezenței universității. În această categorie sunt încadrați vizitatorii studenților și vizitatorii din perioada admiterii la una dintre facultățile UBB.

3. Cuantificarea și estimarea cât mai exactă a totalului cheltuielilor la nivelul fiecărui agent separat. Impactul direct total constituie din suma cheltuielilor fiecărui agent în parte, pe parcursul anului de referință 2015. Aceste cheltuieli sunt împărțite pe diferite tipuri, astfel încât să se poate identifica cât mai clar sectorul economic care beneficiază de pe urma acestora. Cheltuielile universității sunt estimate pe baza execuției bugetare pentru anul 2015. Estimarea cheltuielilor studenților este realizată prin intermediul unei anchete sociologice. Chestionarul adresat studenților conține atât întrebări pentru cuantificarea cheltuielilor acestora, cât și estimarea cheltuielilor celor două grupe de vizitatori.

4. Excluderea din totalul sumelor cuantificate la nivel de agent a sumelor care sunt suspectate de a fi dublu contabilizate. Spre exemplu, bursele studenților plătite de universitate sunt venituri ale studenților și se vor regăsi în cheltuielile acestora; taxele administrative sau de cazare plătite de către studenții universității se vor regăsi în bugetul universității. Pe lângă acestea, se vor exclude sumele care nu reprezintă o cheltuială în economia locală cum ar fi contribuțiile la stat plătite de universitate pentru angajații săi sau impozitul pe venit și contribuțiile la stat plătite de către angajați.

5. Estimarea impactului total prin cuantificarea impactului indirect și cel indus. Impactul total reprezintă suma impactului direct, indirect și cel indus. Suma impactului indirect și indus se obține prin aplicarea multiplicatorilor de grad II cheltuielilor obținute drept impact direct. Pentru calculul multiplicatorilor este folosită analiza Input-Output, sunt utilizate tabelele de Intrări-Ieșire la nivel național aferente anul 2014, ultimele disponibile.

Rezultatul cuantificării impactului direct al UBB în economia municipiului Cluj-Napoca în anul de referință 2015 se prezintă astfel:

- 847.373.804 lei (190.635.276 Euro) au fost injectați în economia municipiului Cluj-Napoca datorită prezenței UBB;
- 71% din acest total reprezintă cheltuielile studenților;
- 15% - cheltuielile angajaților;
- 9% - cheltuielile directe ale universității; și
- 5% - cheltuielile vizitatorilor.

Totalul cheltuielilor anuale ale studenților UBB se dovedește mult mai mare decât asumat inițial prin ipoteza de cercetare. Totalul acestora în anul 2015 nu doar a egalat totalul bugetului de cheltuieli al UBB, dar l-a depășit cu peste 83%. Aceste rezultate prezintă o ulterioară dovadă a problemei subfinanțării instituțiilor de învățământ superior în România și că povara economică, din cauza lipsei de fonduri la universitate, este trecută în sarcina studentului și în special pe seama familiei acestuia.

Problema subfinanțării este prezentată cel mai semnificativ prin prisma estimărilor mediilor cheltuielilor studenților pe diferite grupe. Totalul cheltuielilor medii anuale la care se poate așteptata un student înmatriculat în regim cu taxă și care plătește chirie rezultă semnificativ mai mare, mai mult decât dublu, față de un student cazat în căminul universității și înmatriculat la buget.

Datorită mărimii totalului cheltuielilor studenților, aportul vizitatorilor prin cheltuielile acestora în Cluj-Napoca rămân într-o proporție relativ modestă, sub 5%. Sumele nu sunt deloc neglijabile și trebuie studiate precum orice fenomen din domeniul turismului. La aceste două categorii de vizitatori se mai pot adăuga altele, precum vizitatorii participanți la conferințe și evenimente sportive sau alte evenimente speciale organizate de universitate.

Prin prisma rezultatelor prezentate se poate afirma că sarcina cuantificării cheltuielilor studenților este una foarte importantă și nu ar trebui neglijată de nicio universitate. Estimarea efortului financiar al studenților trebuie să facă parte din informațiile disponibile de fiecare universitate pe perioade lungi de timp, cu perspectiva estimării evoluției acesteia, cu dezbateri deschise pe această temă și opțiuni de lucru pentru diferite direcții strategice alese.

Capitolul IV. Estimarea impactului total al UBB

Estimarea impactului total al UBB în economie pornește de la datele impactului direct. Impactul direct este împărțit pe diferite sectoare economice, pe ramurile economiei naționale generatoare de cheltuieli. Este utilizată modelarea econometrică, iar instrumentul folosit este analiza Input-Output pentru estimarea efectului generat în economie de un șoc inițial.

În cadrul Modelului Input-Output este prezentat și explicat modul în care această analiză stă la baza calculului multiplicatorilor de impact indirect și indus. Pentru calculul multiplicatorilor prin intermediul acestei analize, sunt folosite ultimele tabele Intrări-Ieșiri naționale, cele aferente anului 2014, furnizate de Institutul Național de Statistică. Pentru obținerea unor rezultate cât mai temeinice, este refăcută analiza utilizând tabelul Input-Output pentru România, la fel pentru anul 2014 (ultimul an disponibil), accesibil de pe platforma World Input-Output Database. Rezultatul acestor calcule este estimarea totalului impactului generat de UBB în economie în termeni de *Output* total.

Analiza Input-Output prezintă legăturile economice dintre diferite sectoare ale unei economii, rezultând într-o imagine completă de echilibru general al economiei respective. Prezentând cadrul complet al unei economii, o schimbare în cadrul matricei ne poate duce la estimarea modificărilor la nivel întregii economii cu anumiți indicatori ai acestor schimbări.

Prin urmare, în anul de referință 2015, totalul impactului UBB este evaluat la 3.015.304.198 – 3.331.365.298 lei (678.538.650 – 749.463.510 Euro). Acest interval reprezintă impactul total în termeni de *Output*, de bani generați în economie în anul 2015. Impactul total, calculat cu ajutorul a două baze de date diferite prezintă rezultate relativ similare, ceea ce aduce mai multă soliditate rezultatului final.

Chiar dacă sunt folosiți multiplicatorii generați pe baza datelor aferente anului 2014, fiind ultimele date disponibile, aceasta nu reprezintă o limitare considerabilă. Datorită complexității analizei Input-Output care ia în calcul structura economiei și fluxurile dintre diferitele ramuri, rezultatele nu pot varia semnificativ. Mai mult decât atât, rata medie a inflației a fost foarte mică în acești ani, de 0,1% în 2014 și de -0,1% în 2015, la fel ca ceilalți indicatorii macroeconomici, care nu au avut variații semnificative între anul 2014 și 2015.

Prin aplicarea multiplicatorilor generați de tabelele Input-Output naționale, este asumată ipoteza că economia locală și regională funcționează la parametrii mediilor naționale. Cu

toate că este o imagine statică a impactului în economie, estimată la nivelul unui singur an, este prima estimare a contribuției totale pentru o universitate din România în economia orașului de reședință – peste trei miliarde de lei. Datorită tabelelor Input-Output la nivel național, nu se poate afirma cu certitudine suma impactului doar în municipiul Cluj-Napoca sau la nivelul județului Cluj. Găsirea și dezvoltarea unei metode pentru estimarea concludentă a impactului local rămâne sarcina dezvoltării ulterioare a prezentului studiu.

Capitolul V. Este învățământul superior public într-adevăr public?

În acest capitolul este abordată structura contribuției în economie prin prisma cheltuielilor diferiților agenți. Învățământul superior, declarat public și finanțat din fondurile statului, nu scutește totuși familia studentului de cheltuieli, ceea ce este un fenomen relativ normal. Îngrijorător, însă, rămâne raportul efortului economic între diferiți agenți. Este o preocupare dezbătută în literatura internațională, prezentă în rapoartele organizațiilor internaționale (OCDE), însă lipsește dintre dezbaterile legate de învățământul superior din România.

Mărimea, dar și structura cheltuielilor diferiților agenți care participă la impactul generat de UBB, prezintă o problemă simptomatică la nivelul întregului sistem de învățământ superior din România și lovește cu precădere centrele universitare și universitățile de prestigiu. Subfinanțarea cronică semnalată de CNFIS în toate rapoartele din ultimii ani devine cel mai vizibilă prin prisma structurii cheltuielilor. Din cauza lipsei unei finanțări adecvate, povara este, astfel, transferată studenților și, în special, familiilor acestora.

Lipsa studiilor de impact din România lasă neabordate numeroase aspecte ale sistemului de învățământ superior. Raportul între cheltuielile studenților și cheltuielile universității per ansamblu, adevăratul cost al obținerii studiilor superioare și cine suportă povara acestui cost reprezintă astfel de absenteisme ce pot avea consecințe foarte grave, în special pe termen mediu și lung. Se conturează necesitatea acută de implementare a studiilor de impact al universităților din România drept practică normală, cu o periodicitate, pe baza unei metodologii agreeate la nivel de cât mai multe instituții de învățământ superior sau la nivel de consorții universitare.

Prima metodologie de măsurare a impactului universității în economia locală apare datorită unei asociații de universități – American Council on Education – în 1971, poate fi oportun propunerea unor astfel de studii de impact și în cadrul consorțiilor universitare din România. Pe lângă o mai bună prezentare a realităților economice universitare, mai multe

studii de impact din diferite orașe relativ similare: Cluj-Napoca, Iași, Timișoara, ar oferi informații valide în facilitarea unor comparații, prin metodologii similare, punctarea către probleme similare și valorificarea prin formarea politicilor publice educaționale, și nu numai.

Concluzii

Educația, declarată prioritate națională, trece în continuare prin perioade foarte dificile și nu beneficiază de atenția cuvenită. Finanțarea învățământului superior din România prezintă o imagine elocventă a provocărilor sistemului de învățământ superior și realităților acestuia prin inconsistența strategiilor alese, printr-o legislație deficitară, incoerentă și neaplicată și mai ales printr-o impredictibilitate a cuantumurilor în finanțare. Pe ultimele locuri la indicatorul strategiei Europa 2020 privind învățământul superior și la fondurile alocate educației față de media UE, acum, mai mult ca niciodată, aceste probleme trebuie prioritar adresate și găsite soluții pe termen mediu și lung.

Componenta calitativă în finanțarea universităților publice din România trebuie să fie consistentă, predictibilă și multianuală. Numai în acest fel, discursul calității învățământului superior va prinde contur și va putea fi abordată concludent calitatea ofertei educaționale, adaptabilitatea la piața muncii prin angajabilitatea absolvenților, consolidarea conexiunilor și o strânsă colaborare cu mediul de afaceri și în special reducerea influenței politice în mediul academic. Doar în aceste condiții se va putea realiza o diversificare mai bună a surselor de finanțare ale universității, atragerea și implicarea mediului de afaceri în proiecte comune, colaborări și mai ales atragerea de sponsorizări și donații private.

Abordarea impactului pe care universitatea o are asupra economiei locale poate dezvălui și mai multe dintre fisurile sistemului de învățământ superior. Subfinanțarea învățământului superior este cel mai elocvent arătată prin prisma cheltuielilor studenților. Lipsa finanțării în universitatea împovărează studenții și familiile acestora, costurile sunt doar transferate din sarcina statului în bugetul gospodăriei, mai ales dacă aceste cheltuieli nu sunt cuantificate și estimate adecvat.

Complexitatea impactului exercitat de universitate la nivel de economie locală și regională face mult mai dificilă estimarea acestuia. Cu toate acestea, literatura internațională abordează acest subiect de mai multe decenii și prezintă o vastă dezbateră, metode de lucru și studii de caz. Impactul poate fi împărțit și clasificat, iar un studiu de caz poate estima acest

impact parțial sau subestimat dar care generează și prezintă multe informații importante. Într-un astfel de context este și abordarea impactului în economie pe termen scurt și pe partea de cerere sau, altfel numit, impactul cheltuielilor datorate prezenței universității.

Universitatea, prin cheltuielile sale directe și prin remunerarea angajaților, a reprezentat în cazul UBB în anul 2015 doar 24% din impactul atât direct, cât și la nivel de impact total. Fără cuantificarea celorlalți agenți de generare a impactului, imaginea acestei contribuții în economia locală ar fi rămas profund distorsionată. Completarea cadrului prin prezentarea mai multor agenți generatori de impact prezintă mult mai elocvent contribuția reală în economia locală a universității.

Raportul între contribuția diferitor agenți aduce una dintre cele mai importante contribuții ale studiului. Aliniat cu preocuparea privind subfinanțarea cronică a sistemului de învățământ superior din România, raportul dintre cheltuielile studenților și cele ale universității ne arată mai presus de toate importanța aprofundării și studierii fenomenului. Studiile de impact asupra economiei pot fi un instrument foarte util în reprezentarea realităților sistemului de învățământ superior.

După estimarea totalului impactului direct, structura acestuia prin aportul fiecărui agent generator de impact confirmă prima ipoteză de cercetare. Altfel, după estimarea cheltuielilor studenților și a vizitatorilor, bugetul total de cheltuieli al universității reprezintă doar 34% din total. Dacă luăm în calcul impactul direct, unde din totalul cheltuielilor oțitem contribuțiile la stat, atât ale angajatorului, cât și cele ale angajaților, și orice cheltuială suspectă de a fi dublu contabilizată, aportul universității prin cheltuielile proprii și salariile plătite angajaților reprezintă doar 24% din totalul impactului direct.

Cheltuielile studenților reprezintă componenta cea mai importantă a cheltuielilor datorită prezenței UBB în municipiul Cluj-Napoca. Acestea nu doar egalează întreg bugetul de cheltuieli al universității, a doua ipoteză de lucru, ci sunt aproape duble ca valoare (183%). La nivel de impact direct, 71% din totalul calculat vine direct din partea cheltuielilor studenților. Aceste cuantificări confirmă primele două ipoteze de cercetare și subliniază importanța care ar trebui acordată acestei componente. În același timp, proporțiile acestor cheltuieli atribuite studenților eclipsează cheltuielile estimate la nivelul vizitatorilor, atât a vizitatorilor studenților, cât și celor pe perioada admiterii.

Prin urmare, a treia ipoteza de cercetare este infirmată, cheltuielile vizitatorilor orașului Cluj-Napoca datorată prezenței UBB, și anume vizitatorii pe perioada admiterii, nu reprezintă o componentă comparabilă cu ceilalți agenți de generare a impactului, cum ar fi cheltuielile studenților și cele ale universității. Cheltuielile vizitatorilor pe perioada admiterii reprezintă doar 1,1% față de cheltuielile studenților, 5,3% față de cheltuielile angajaților și 8,2% față de cele ale universității. Totuși, aceste cheltuieli nu reprezintă o componentă neglijabilă a impactului în economia municipiului Cluj-Napoca. Acestea rămân, precum presupus prin ipoteza de cercetare, cheltuieli foarte greu de urmărit datorită prezenței scurte și necontabilizate la nivel local. Rezultatele chestionarului ne arată că doar 20% dintre acești vizitatori s-au cazat la un hotel sau pensiune pe perioada permanenței lor în oraș.

Vizitatorii orașului Cluj-Napoca datorată prezenței UBB în forma vizitatorilor studenților, prin cheltuielile pe care le generează, reprezintă, la fel, o componentă mai puțin importantă decât cheltuielile studenților și cele ale universității. Se poate afirma că a patra ipoteză de lucru se infirmă doar parțial. Cheltuielile acestei grupe de vizitatorilor reprezintă cât 42% din cheltuielile directe ale universității, 27% față de cheltuielile angajaților și doar 5,6% față de totalul cheltuielilor studenților. Cheltuielile vizitatorilor studenților rămân și mai greu de urmărit pe seama dificultății urmăririi și contabilizării acestora la nivel local. Chestionarul aplicat studenților ne arată că o proporție de doar 9,3% din acești vizitatori au ales cazarea la hotel sau pensiune în timpul sejurului în Cluj-Napoca.

Cheltuielile vizitatorilor studenților au totuși un total estimat de cinci ori mai mare decât cheltuielile vizitatorilor pe perioada admiterii. În eventualitatea unui studiu legat de turismul generat de prezența universității, această informație poate constitui un bun punct de plecare. Aportul relativ scăzut al vizitatorilor față de celelalte componente ale impactului rămâne motivul principal pentru care alte categorii de vizitatori, cum ar fi vizitatorii din cadrul conferințelor și altor evenimentelor speciale, au rămas necuantificate în prezentul studiu.

Subfinanțarea sistemului de învățământ superior din România arată și mai clar altfel prezentată. Efortul financiar din partea studenților, disproporționat față de cheltuielile ale universității înseși, prezintă lipsa alocărilor de fonduri adecvate destinate chiar studenților, cum ar fi bursele și ajutoarele sociale, lipsa și nevoia acută de investiții în infrastructura socială cum ar fi căminele universității. Aceasta confirmă a cincea ipoteză de cercetare, și anume importanța cuantificării cheltuielilor fiecărui agent în parte, iar compararea între proporțiile acestora reprezintă caracteristici ale sistemului de învățământ superior.

Sarcina cuantificării cheltuielilor studenților, din estimările făcute, rămâne una foarte importantă și nu ar trebui neglijată nici de instituțiile de învățământ superior, și nici de instituțiile statului. Efortului financiar al studenților trebuie să fie știut, ușor de estimat și să facă parte din informațiile disponibile la nivelul diferitelor universități din diferite orașe, cu schimbări de-a lungul timpului și cu previziuni de evoluții viitoare.

Multiplicatorii de *Output* total calculați la nivelul economiei naționale în 2014 au o valoare medie de 2,5. Totuși, diferiți multiplicatori calculați la nivelul celor 10 ramuri economice și aplicați vectorilor inițiali de cheltuieli nu doar dublează impactul direct calculat inițial, ci îl sporesc de peste 3,5 ori. Ultima și cea de-a șasea ipoteză este astfel confirmată, iar impactul total generat de UBB în anul 2015 este de peste 3 miliarde de lei.

Direcții viitoare

Fiind prima cercetare de acest fel printre universitățile din România, posibilitățile de dezvoltarea ale unei astfel de cercetări sunt multiple. Replicarea studiului pentru un alt an de referință și reluarea periodic al acestui tip de analiză ar produce informații relevante nu doar despre impactul în economia locală al universității, dar și schimbările care vor putea fi observate de la un an la altul.

Replicarea studiului pentru o altă universitate din alt oraș ar genera o sursă comparativă importantă pentru datele obținute în prezenta cercetare. Dacă s-ar putea compara nu doar suma impactului total, ci și structura impactului, importanța fiecărui agent de generare al impactului, caracteristicile sistemului de învățământ superior din România ar putea fi mult mai clare. Unele orașe cunoscute drept centre universitare, cum ar fi Iași sau Timișoara, indică trăsături foarte similare cu cele înregistrate de mediul academic din Cluj-Napoca. O cercetare similară ar putea aduce confirmări importante concluziilor obținute în cazul estimării impactului UBB în economia municipiului Cluj-Napoca.

Mai mult, replicarea cercetării poate să implice mai multe universități. Un grup de universități care au aceeași localitate-gazdă pot estima impactul generat la comun în economia locală. Este și cazul mediului academic din Cluj-Napoca, doar prin cooptarea a altor trei universități din oraș, pe lângă UBB, reprezentativitatea va depăși 90%.

Metodologia folosită în prezentul studiu și-a propus de la început să fie cât mai clară pentru a putea replica cu ușurință cercetarea. Cu toate acestea, partea de estimare a impactului

indirect și indus poate reprezenta o cale viitoare de dezvoltare al cercetării. Găsirea și/sau dezvoltarea unor metode de ancorare geografică mai bună a acestor impacturi perpetuate în economia locală face parte din acest set de direcții viitoare ale prezentului studiu.

Datorită utilizării tabelelor de Intrări-Ieșiri naționale în analiza Input-Output pentru estimarea impactului total, s-a ales prezentarea impactului în termeni de *Output*. Prin urmare, o altă direcție viitoare ar reprezenta estimarea impactului total și în termeni de venit, de valoare adăugată și de locuri de muncă. Regionalizarea tabelelor de Input-Output, găsirea unor metode de estimare a multiplicatorilor de impact mai reprezentativi pentru caracteristicile economiei zonei de studiu, dar mai ales a multiplicatorilor de venit și de locuri de muncă pentru acea zonă geografică pot reprezenta astfel de direcții viitoare de studii.

Pe baza acestui studiu se dorește conturarea unor sugestii către conducerea UBB. Printre cele mai importante rămâne nevoia cuantificării efortului economic al studenților universității într-o manieră continuă. Identificarea structurii cheltuielilor angajaților universității prin aplicarea anchetelor sociologice poate, la fel, genera informații importante nu doar ale impactului în economia locală.

Impactul universității în dezvoltarea economică locală este unul profund și multidimensional, dar adevărata implicare și angajare din partea universității, precum ne sugerează ghidul APLU, trebuie să vină după ce universitatea știe, își măsoară și comunică rolul pe care îl joacă. Steinner (1987), Drucker și Goldstein (2007) susțin că începând cu anii 1980 universitățile din țările occidentale dezvoltate, în special în SUA, și-au asumat un rol activ în dezvoltarea economică. În România universitățile trebuie să înceapă să-și măsoare rolul, contribuția și aportul pe care îl aduc în viața economică a comunității pentru a se angaja într-o dezvoltare sustenabilă și pe termen lung.

„Cercetarea din domeniul științelor sociale este și va fi întotdeauna ezitantă și imperfectă. Aceasta nu are pretenția de a transforma economia, sociologia și istoria în științe exacte. Dar, stabilind cu răbdare fapte și tipare și analizând cu calm mecanismele economice, sociale și politice care ar putea să le explice, cercetarea poate face în așa fel încât dezbateră democratică să fie mai bine documentată și să se concentreze pe aspecte concrete” (Piketty, 2015, p. 16).